

Mahmut Konuk: ŞKÊR Â HENO

Posted on 27/02/2015

Bizim Siirt-Kurtalan'ın Güney-doğu yamacındaki Ayndar köyüne, kışın son günleri, baharın başlangıcı ile birlikte nêrgiz toplamaya giderdik... Bizim Ora'nın nêrgizleri çooook başka olurdu... Kokusunu yüzlerce metre öteden duyururdu. Eve getirip bir bardağın içinde suya koyduğumuz nêrgizler öyle şimdiki yapay nêrgizler gibi hemen iki günde solmaz, günlerce canlı kalır, açıldıkça açılır, evin içi efiil efil kokardı.

Nêrgizleer!... Aaaxx... Bizim Ora'nın nêrgizleri!...

Onlar için çoğu zaman Ayndar Köyü'nün çocuklarıyla kavga ederdik. Bizim nêrgiz toplamaya gittiğimizi gören Ayndar Köyü'nün çocukları gelir; "*akarımıza izinsiz girdiniz..*" diye nêrgizlerimizi almaya çalışır, vermeyince taşla-sopayla saldırırlardı.

Biz de "tedbirli" giderdik. Ceplerimizi uzak mesafeye atılabilecek taşlarla doldurur, çoğunlukla yanımıza sopa filan da alırdık.

Bizim mahallenin çocukları "*şerrud*" (*kavgacı*) olurdu.. Genellikle, bizi dövmeye gelen köy çocuklarını döver geri gönderirdik.

Bir gün de kadınlı-erkekli neredeyse bütün köy bize pusu kurmuş, hem topladığımız nêrgizleri elimizden almışlar, hem de hani derler ya; eşşek sudan gelinceye kadar dövmüşlerdi. Nasıl olduysa ellerinden sıyrılıp biraz uzaklaşarak onları taş yağmuruna tutmuş, sonra da arkamıza bakmadan kaçmıştı. Ama esaslı dayak yemiştik o gün, yediğimiz dayağın acısı günlerce geçmemişti.

Sonra o nêrgiz topladığımız yerlerin aslında bizim Dedemizin toprağı olduğunu öğrenmiştik ve bu bana çok koymuştu.

Yengem anlatmıştı...

Şükriye Yengem... O, ailemizin öyküsünü bir çok yönüyle biliyordu. 2. Dünya savaşı yıllarındaki “büyük kıtlık”ta (“ğela ya mezin”) Midyat’taki Deyr’ul Zahfaran’da yanına sığındıkları “Hânâ Halamız”dan çok şey öğrenmişti.

Ayndar’dan Kurtalan’a, Merceba’ya kadar olan upuzun ve geniş araziye köylüler şimdi bile; “Erdê Şekirê Madê” (“Şekir’ê Madê’nin arazisi”) diyorlardı.

Şekirê Madê Nenem Nêrgiz’in babası idi. Nenem Nêrgiz’in büyük babası “Mardıros”a Kürtler “Madê” diyorlardı. Verimli arazileri, meyve ağaçlarıyla dolu bahçeleri vardı. Şimdi bile köyün içinde, dağın dibinden kaynayan buz gibi sularıyla köy çeşmesinin yanı başındaki büyük incir ağacına köylüler “hejîra Şekirê Madê” diyorlar. Asırlardır hiç kurumaz, bir taraftan yaşlanıp kururken bir yandan da yeni filizler verip kendini tazeler...

Çok bonkör ve yardımsever olan Mardıros’a; onun için sevimlileştirerek “Madê” diyorlardı.

İşte o Mardıros, rivayete göre o zaman da böyle baştan çıkarıcı kokan nêrgizlere benzetip torununa “Nêrgiz” adını koymuştu....

Neyse biz konumuza dönelim.

Yine böyle nêrgiz toplamaya gittiğimiz bir günde Ayndar yolunun kenarında, Ayndar ile Bêkend yollarının kesişme noktasında; aslında Ayndar’dan “Dêrê”ye, “Dêra Dêrikê”ye giden yolun kenarında çok eski olduğu belli olan bir tümseğın, taş öbeğinin önünde, kucağında bebeğiyle uzun uzun dua eden bir kadın dikkatimizi çekmişti.

Kadın bizi görünce yanına çağırılmış, okuyup üflediği şeker, lokum ve bisküvilerden vermişti. *“Alın çocuklar, bol bol yiye ki benim duam kabul olsun”* ... demişti.

“ŞKÊR Â HENO” adını ilk orada duydum. O tümseğe, yanında kurumuş , dallarına rengarenk bez parçaları bağlanmış bir ağaç olan taş öbeğine *“ŞKÊR Â HENO”* diyorlardı. Yoldan geçenler yüzünü oraya dönüp bir *“Fatıha”* okumadan geçmez, doğumdan sonra sütü gelmeyen ya da kısa sürede kesilen kadınlar buraya gelir, dua eder, adak adarlardı.

Fakat Benim *“Şkêr â Heno”* diye çocukluğumda ilk duyduğum yer meğer farklı bir yermiş. Benim *“Şkêr â Heno”* diye bildiğim, kafamda kodladığım, kadının da adak adadığı yer meğer *“Şex Birahîm Ağacı”* (*“Darikâ Şêx Birahîm”*) diye bilinen, onun da farklı hikâyesinin olduğu bir yer imiş. Asıl Şkêr â Heno daha yukarıda, *“Çiyayê Milla”* dağının yamacında köylülerin *“Tatibê”* dedikleri yerden *“Dêrê”*ye giden patika yolun üzerinde imiş. Bunu *“aşağı yukarı bir yıl sonra yine nergis toplamaya giderken öğrenecektim. Ayndar tarafına nergis toplamaya gittiğimiz bir gün nergislerin kurumaya, buruşmaya yüz tuttuğunu görmüş, çok üzülmüştük. O gün bizimle beraber olan ve bizden 5-6 yaş büyük olan “Bêkend” köyünden bir çocuk bize; “üzülmeyin, ben şimdi sizi bir yere götüreceğim, orada istediğiniz kadar nergis toplarsınız. Hem oranın nergisleri daha iri ve güzel kokulu olur. Havalar ısındığı için buralardaki nergisler solmaya yüz tutmuş ama dağın gölgelik yamacında henüz çok canlıdır”* demişti. Biz de peşine takılıp gitmiştik. Bol miktarda nergisler, dağ sümbülleri, *“sosin”*ler toplamıştık. O gün hiç olmadığı kadar yorulmuş, topladığımız yer elmalarıyla açlığımızı bastırılmış, ancak bitkin ve susuz kalmıştık. Nihayet bir pınarın başına gelip kana kana su içmiş, sırtımızı yamaca vererek oturup biraz soluklanacak olmuştuk. *“Bêkend”*li çocuk eski olduğu her halinden belli olan bir taş öbeğine dönüp *“fatıha”* okuyordu. *“Hayırdır”* diye sorduğumuzda *“susun”* işareti yapmış, *“Fatıha”*sını bitirdikten sonra gelip bize *“Heno”* ve bebeğinin öyküsünü anlatmıştı.” Ama *“Şkêr â Heno”* aşağıda, Ayndar yolu üzerinde” dediğimizde; *“Hayır! Oraya ‘Darik â Şêx Birahîm’ diyorlar. Bizim köylüler hep bilir fakat dışarıdan gelenler ikisini karıştırırlar. Aslında oranın da “Şêx Birahîm”le alakası yok. Ferman zamanında Ermeniler kaçarken değerli eşyalarını, altın ve mücevherlerini oradaki*

ağacın altına gömmüş, üzerini taşlarla örtmüş, ağacın dallarına da renkli kumaş parçaları asarak 'yatır' süsü vermişler. Bir uyanık orayı kazıp altındaki altın ve mücevherleri çıkarıncaya kadar da yöredeki Müslüman Kürtler oraya 'Darik â Şex Biraîm' diyerek 'yatır' muamelesi yapmış, böylece Ermenilerin gömüleri uzun yıllar güvende kalmıştı. Asıl 'Şkêr â Heno' burası" ... demiş ve bize "Heno"nun öyküsünü anlatmıştı. Ona da Babaannesi anlatmış ve "oradan sakın Fatiha okumadan geçme" diye sıkı tembihlemişti. Onun Babaannesi de Müslümanlaş(tırıl)mış bir Kildani idi. Heno'yu öldürüp tecavüz eden imam da kendi köylerinden, Bêkend'ten "Melle Salih" imiş.

-Büyüklerimizin "ferman zamanı", "wextê fermanê Filleha" (Ermeni Fermanı zamanı) dedikleri günlerde; şehirlerde, kasabalarda, köylerde, sokaklara "tallal"lar çıkartıp "Padişah Fermanı"nı duyurmuşlar:

"-hey hêêêêê....."

Duyduk duymadık demeyin!... Hükûmet-î Dewlet-î Alî Osman Ferman buyurmuş!.. Her kim ki yetim kalan 10 yaşından küçük Ermeni çocuklarını hanesine alır, talim ve terbiye ile İslâm geleneklerine göre eğitip büyütürse onların ebeveynlerinden kalan mal-mülk bu ailelere verilir, ayrıca korucu ailelere 30 kuruş maaş bağlanır..."

...diye bağirtmişler.

Öyle "30 kuruş da neymiş" deyip de geçmeyin. 30 kuruş o gün büyük para... Fermandan 45-50 yıl sonra benim Dedem (Annemin Babası Mehmed Beg) koca bir köyü, "Beybo"yu bin liraya satmış!..

Mesajı alan almış, bir çok kişi gözüne kestirdiği Ermeni komşusunu öldürmüş, karısını kendisine nikâhlayıp zorla Müslümanlaştırmış, malını-mülkünü de üzerine geçirmiş.

Çoğu kişi bunlara karşı çıkmış; *“yazıktır, günahdır, bunun vebali büyüktür, biz yüzlerce yıl kardeş gibi bir arada yaşadık, bu zulümdür”* ... demiş.

Sonra bir “ferman” daha gelmiş. Daha doğrusu *“Şeyh-ul İslâm’dan Fetva”*. Bölgedeki müftüler, imamlar, “melle”ler de camilerde bu “fetva”yı “hutbe” olarak okumuşlar; *“Her kim ki 7 tane Ermeni (ama Müslüman olmayı reddeden Ermeni) öldürürse mekânı Cennet olur”*diye.

İşte o zaman her tarafta “Ermeni Avı” başlamış. Ermeni avına çıkmayanlar, buna karşı çıkanlar; *“kâfir, zındık, muhtedi”* diye suçlanmış.

İşte o günlerde Ayndar’ın hemen yanı başındaki tepede, “Gurdila” mıntıkasında bulunan köylerden “Silindê” köyündeki bütün Ermeni Erkekleri keklük avlar gibi avlanmış, Ayndar’da diğer Ermenilerle beraber Şekirê Madê ve dört tane filinta gibi oğlu da katledilmiş.

“Filleh”lerin çoğunluğu Ermeni olduğu için “Ermeni soykırımı” deniyor ama aslında orada Ermenilerle birlikte diğer Hristiyan Halklar, Asurîler, Kildanîler, Süryaniler, Rumlar, hatta daha önce de kırımlara uğrayan; Kürtçe konuşan ama “Zerdeşt” dinini devam ettiren Êzidîler de o fırtınada “kırım”dan nasibini almış...

İşte o soykırımında kocası ve bütün ailesi katledilen genç bir kadın; “Heno (Henna, Hanna...), yeni doğum yapmış, henüz 40’ı çıkmamış bebeğini kucığına alıp yola çıkmış. “Dêrê”ye, oradan da “binxetê”ye, Der-Zor’a gidecek. “Dêrê”den gelen patika yolun üzerinde bir imam-“melle” yolunu kesiyor; *“Benimle evlen, benim karım ol”* diyor. Heno kabul etmiyor. İmam zorla sahip olmaya çalışıyor. Heno direniyor, imamın yüzünü-gözünü tırmalıyor. İmam da (bir rivayete göre kafasını taşla ezerek, bir rivayete göre de hançeriyle karnını deşerek) Heno’yu öldürüyor, sonra da tecavüz ediyor. Cesedi, kucığında bebeğiyle, tecavüz edilmiş haliyle yol kenarında bırakıp gidiyor.

Evet bu öyle bir vahşet ki bu gün bile anlatırken insanın kanı donuyor ama vahşetin daha büyüğü de arkadan geliyor.

Birkaç gün sonra oradan geçen köylüler Heno'nun yol kenarındaki cesedini görüyor. Yaz gününde sıcaaktan şişmiş, morarmış, elbisesinin alt kısmı parçalanmış, tecavüz edilmiş halde..

Ama yakından bakınca bir "mucize" görüyorlar. Cesedin kolları-bacakları morarmış, şişmiş ama karnı, göğüs kısmı, memeleri bembeyaz kalmış, canlı gibi... Ve o 40'ı çıkmamış bebek, ağzını dayamış, süt emiyor, Heno'nun memelerinden hâlâ süt geliyormuş...

Bebeğe bakıyorlar; "erkek"!..

İşte vahşetin daha büyüğünü de orada onlar yapıyor, küçük bebeği kayaya çarpıp öldürüyorlar...

Sonra da getirip üzerlerine bu taşları örtüyorlar.

Bir başka rivayet, bebeğin "40'ı çıkmamış bebek" değil , " 5-6 aylık bebek olduğunu, onu bulanların hemen yakındaki pınarın başına götürdüklerinde bebeğin suya doğru dönüp ağladığını, bebeğin pınarın suyundan kana kana içerken öldüğünü" ... anlatıyor.

Bebeğin, "40'ı çıkmamış bebek" olmayıp 5-6 aylık oluşu, "kayaya çarparak" değil de pınarın başına götürülüp ağzının suya dayanması, çatlayıncaya kadar su içerek ölmesi, insanlıktan çıkma düzeyi hakkında "hafifletici" bir etki yapsa da durumu değiştirmiyor. Sonuçta işlenen vahşet bu gün hâlâ vicdanları kanatacak düzeyde orta yerde duruyor.

İşte "Şkêr â Heno" dedikleri o taş öbeği Ayndar Köyünden yukarı tırmanıyorsanız, "Çiyayê Milâ"nın kuzey yamacında Bêkend'den Dêrê'ye giderken köylülerin "Tatîbê" dedikleri

mıntıkada kendi halinde bir taş öbeği, bir “Şkêr” olarak orada duruyor.

Kürtler, tarla haline getirdikleri arazilerinin içinden çıkan taşları öbek öbek toplayıp yığın yaparlar, ya da ölmüş hayvan leşlerini taşlarla örtüp öbek yaparlar, bunların ikisine de “ŞKÊR” diyorlar.

Zamanla Heno ile Bebeği'nin öyküsü dilden dile konuşuluyor, en çok da öldükten sonra bile hâlâ memelerinden süt gelmesi unutulmuyor..

Bir süre sonra da o yörede doğumdan sonra sütü gelmeyen ya da kesilen-azalan kadınlar Heno ve Bebeğinin kemiklerine ev sahipliği yapan bu taş öbeğine gelip dualar okuyor, adaklar adıyorlar;”*bizim sütümüz de Heno'nun ki kadar bol ve bereketli olsun*” ... diye.

O günden beri; Ermeni oldukları için kocası, ailesi, akrabalarıyla katledilen ve 40'ı çıkmamış bebeğiyle süratle gelen ölümden yakasını kurtaramayan Heno, gömüldüğü yerde Müslüman Kürtlerce önünden “Fatıha”sız geçilmeyen, kadınların gelip adak adadığı, dua ettiği bir tür “türbe-yatır” haline gelir...

21 Şubat 2015 -ANKARA